

mox idem Apostolus subjungit) ut justificatio legis (scriptæ nimirum in tabulis) impleretur in nobis.

In locis autem ad Galat. III. et ad Hebr. VII. sermo est de lege cæremoniali, ut supra dictum est. Vide quæ diximus cap. II. in explicatione quinti discriminis legis et Evangelii. Habemus igitur ex vera Christiana libertate colligi legis custodiam et opera bona homini Christiano esse maxime necessaria.

### CAPUT VII.

#### *Probatur ex Scripturis necessitas operum ad salutem.*

Sed jam propius ad quæstionem ipsam de necessitate operum accedamus.

Adversarii in eo conveniunt, ut opera bona non sint necessaria ad salutem, nisi necessitate præsentis. Cujus propositionis hic sensus est, ut opera bona fieri debeant, quoniam alioqui fides non esset viva, nec vera, nisi fructus bonos faceret, quomodo ignis non est ignis, nisi calefaciat; tamen opera bona non habeant ullam relationem ad salutem, quasi sint merita, causæ, conditiones, etc. In quo distingui dicunt fidem ab operibus, quoniam fides habet relationem ad salutem, quia illam apprehendit, et ideo necessaria dicitur ad salutem: opera vero nullam omnino relationem habent, et ideo sunt quidem necessaria, sed non ad salutem.

Nos contra dicimus, opera bona homini justo esse necessaria ad salutem, non solum ratione præsentis, sed etiam ratione efficientis, quoniam efficiunt salutem, et sine ipsis sola fides non efficit salutem. Intelligimus autem hoc esse necessarium hominibus rationis usum habentibus: et qui tamdiu post adeptam remissionis gratiam supervivant, donec occasio implendæ legis occurrat. Non enim negamus, quin infantes, et etiam adulti recens baptizati salventur, si continuo ex hac vita decedant. Censentur enim totam legem implere, qui post justificationem adeptam legis præcepta non violarunt, et qui charitatem, quæ est legis plenitudo saltem habitualiter in corde gerunt.

Primum igitur probatur necessitas operum ad salutem ex iis, quæ dicta sunt de discrimine legis et Evangelii, et de libertate Chri-

stiana. Nam si promissio vitæ æternæ est conditionata, ut in I. cap. probavimus, certe necessarium est implere conditionem, si quis salvus fieri velit. Et si justus non est liber ab obligatione divinæ legis, certe nisi eam impleat non salvabitur.

Deinde probatur specialibus testimoniis. Primum testimonium ad Hebr. X. *Patientia vobis necessaria est, ut facientes voluntatem Dei reportetis promissionem* (1). Hic habemus in primis modum loquendi contrarium sententiæ Lutheranorum rigidorum, qui non admittunt propter periculum erroris (ut ipsi somniant) opera esse necessaria ad salutem. Nam patientia opus quoddam est, cum sit actus virtutis a fide distinctæ, immo opus perfectum juxta Jacobum cap. I. et verbis disertis necessaria prædicatur; et additur ad quid sit necessaria, *ut reportetis (inquit) promissionem*. Deinde, habemus etiam hoc loco patientiam esse necessariam, non solum ratione præsentis, sed etiam relationis ad salutem. Id enim significat illud, *ut reportetis promissionem*. Nam si tantum necessaria esset ratione præsentis, satis fuisset dicere, patientia vobis necessaria est, sed cum additur ratio necessitatis, et dicitur, *ut reportetis promissionem*, aperte significatur relatio aliqua patientiæ ad acquisitionem promissionis. Id enim videmus in omnibus similibus loquendi formis: cibus est necessarius, ut nutriamur; aer est necessarius, ut respiremus; vestis est necessaria, ne frigeamus. Ubi semper relatio causæ alicujus exprimitur.

Secundum testimonium I ad Timoth. II. *Mulier seducta in prævaricatione fuit, salvabitur autem per filiorum generationem, si permanserit in fide, et dilectione et sanctificatione cum sobrietate* (2). Quo loco perseverantia non in sola fide, sed in fide, dilectione, sanctificatione et sobrietate ponitur necessaria ad salutem, ut conditio quædam, sine qua mulier salvari non potest.

Tertium testimonium ad Philippen. II. *Cum metu et tremore vestram salutem operamini* (3). Perfecto si actiones bonæ salutem operantur, non sunt necessariæ solum ratione præsentis, sed etiam ratione efficientis.

Quartum testimonium II ad Corinth. VII. *Tristitia quæ secundum Deum est, poenitentiam in salutem stabilem operatur* (4). Hic etiam

videmus rationem efficientis. Nam tristitia poenitentiam, poenitentia salutem stabilem operatur. Tristitia enim vere efficit in homine poenitentiam, id est, detestationem peccati, et propositum peccata vitandi: igitur ipsa etiam poenitentia vere efficit stabilem salutem. Proinde non est necessaria solum ratione præsentis, sed etiam causæ.

Quintum testimonium II ad Corinth. IV. *Id enim quod in præsentibus est momentaneum, et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis* (4). Quid apertius dici potuit? si patientia tribulationis operatur pondus æternæ gloriæ: quis negare potest relationem aliquam esse inter patientiam et salutem? nisi forte operari salutem, non sit aliquid operari, vel nulla consequatur ex operatione relatio.

Sextum testimonium Rom. VIII. *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis* (2). Ubi mortificationem carnalium concupiscentiarum necessariam esse ad salutem, ut conditionem et causam, ac per hoc relationem habere ad ipsam salutem, primum demonstrat particula conditionalis, « si », deinde antithesis. Nam paulo ante dixerat, *si secundum carnem vixeritis, moriemini*. Neque enim dubitari potest, quin secundum carnem vivere sit vera causa mortis æternæ. *Stipendium enim peccati mors*, ad Rom. VI. Quod autem additur, *Gratia autem Deo vita æterna* (3), non significat, vitam æternam non esse stipendium justitiæ, sed ipsam justitiam non haberi, nisi ex gratia Dei, ut in libro de Meritis operum fusius declarabimus.

Septimum testimonium ad Rom. VIII. *Si tamen compatimur, ut et conglorificemur. Existimo enim, quia non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam* (4). Hic vero non solum conditionalis particula indicat causam, sed etiam ratio addita de excessu gloriæ ad passiones. Nam si nullam haberet patientia tribulationum relationem ad salutem, frustra Paulus diceret: *Existimo enim, quia non sunt condignæ, etc.* Ista enim collatio passionum ad gloriam et excessus unius ad alterum, manifeste declarat, esse aliquam vim in opere patientiæ ad acquirendam illam gloriam, tametsi absolute longe major sit futura illa gloria, quam sit præsens tribulatio.

Octavum testimonium ad Rom. X. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem* (5). Videmus hoc loco non sufficere fidem ad salutem, quæ vera et integra in corde esse non potest, nisi accesserit etiam externa confessio. Mirum est autem quanta sit in adversariis audacia, et quid non moliantur, ut evadant retia veritatis. Nam, ut scribitur in Colloquio Altenburgensi Illyricianus quidam, timens ne hoc testimonio stabiliretur necessitas operum ad salutem, pro, « ad salutem », posuit, « de salute », ut sensus sit, hominem corde credere ad justitiam obtinendam; ore autem confiteri de adepta salute. Sed refellit hanc depravationem Apostolus ipse, cum ait: *Si enim confessus fueris Dominum Jesum, et in corde tuo credideris, quoniam Deus eum suscitavit a mortuis, salvus eris*. Ubi quod confitemur, non est, salutem nos esse adeptos, sed Jesum esse Filium Dei. Respexit enim Paulus ad verba Domini Matth. X. *Qui me confessus fuerit, confitebor et ego eum coram Patre meo: et qui me negaverit coram hominibus, negabo et eum coram Patre meo* (6).

Nonum testimonium Matth. XXV. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc.* (7). Certe reddita ratio luculenter ostendit, opera bona esse aliquo modo causam æternæ salutis. Respondent quidem adversarii, opera bona a Domino commendari, ut fructus et signa veræ fidei. Sed non oportet verba Domini expressa dimittere, et alia, quæ ipse non dixit, et quæ in quæstione sunt posita aliunde accersere. Quod enim opera sint necessario cum vera fide conjuncta, et proinde sint ejus signa et testimonia infallibilia, Dominus hoc loco non dicit, ubi fidei ne meminit quidem: et res (ut diximus) in quæstione posita est. At quod propter opera bona datur regnum cælorum, disertis verbis hoc loco Scriptura testatur, nec solum hoc loco, sed etiam in aliis plurimis, ut in sequenti libro probabimus.

Decimum testimonium Jacob I. *Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, et permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit* (8). At quo modo quæso beatus in facto suo, si facta nullam habent relationem ad beati-

(1) Heb. X, 36. — (2) I Tim. II, 14. — (3) Phil. II, 12. — (4) II Cor. VII, 10.

(1) II Cor. IV, 17. — (2) Rom. VIII, 13. — (3) Rom. VI, 23. — (4) Rom. VIII, 17. — (5) Rom. X, 10. — (6) Math. X, 22. — (7) Math. XXV, 34. — (8) Jacob I, 25.



itudinem, sed solum præsentiam suam otiose exhibent? Adde, quod idem Apostolus ait cap. II. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, numquid poterit fides salvare eum* (1)? De quo testimonio satis multa diximus in I. lib.

Hic accedant integræ epistolæ Petri, Joannis, Jacobi et Judæ, qui, teste sancto Augustino in lib. de fide et operibus, cap. 14. intentionem suam eo potissimum dirigunt, ut probent, opera bona justificatis hominibus ad salutem esse necessaria, neque fidem solum sufficere, ut quidam eo tempore ex epistolis Beati Pauli non bene intellectis, prædicare cœperant.

### CAPUT VIII.

*Probatur operum necessitas ex traditione ecclesiastica.*

Ad Scripturæ testimonia traditio ecclesiastica debet adjungi. Ac primum testantur Patres, hanc ipsam hæresim, quæ negat operum necessitatem ad salutem, patronos habuisse perditissimos hæreticos. Nam ipso tempore Apostolorum non defuisse, qui dicèrent solum fidem sufficere, opera non esse necessaria, testatur S. Augustinus, tum in lib. de unico Baptismo contra Petilianum, cap. 10. tum in lib. de fide et operibus, cap. 14.

Præterea nominatim Simonem Magum hujus erroris assertorem faciunt S. Irenæus et Theodoretus. S. Irenæus lib. 1. cap. 20. dicit, unum ex erroribus Simonis fuisse, salvari homines per gratiam ejus non secundum opera justa. Theodoretus autem de hæreticis fabulis: « Jubebat, inquit, Simon suos legis minas non pertimescere, sed tamquam liberos facere quæ vellent. Non enim per bonas actiones, sed per gratiam eos esse salutem consecuturos ».

Denique Eunomium corpore et mente leprosum, atque hæreticorum pene omnium impudentissimum in eodem errore versatum, testatur sanctus Augustinus in lib. de hæresib. cap. 54. « Fertur, inquit, usque adeo fuisse bonis moribus inimicus, ut asseveraret, quod nihil cuiquam obsesset quorumlibet perpetratio et perseverantia peccatorum, si hujus, quæ ab illo docebatur, fidei

(1) Jacob. II, 14.

particeps esset ». Ex his apparet, ab antiquissimis patribus pro hæreticis habitos, qui sine bonis operibus salutem hominibus promittebant. Sed audiamus etiam in particulari aliquot Patrum sententias.

Clemens Alexandrinus lib. v. Stromatum: « Gratia, inquit, salvamur, sed non absque bonis operibus ». Et infra: « Quando audierimus, fides tua te salvum fecit, non accipimus absolute eos salvos futuros, qui quomodocumque crediderint, nisi facta quoque fuerint consecuta ».

Sanctus Hilarius can. 7. in Matth. « Salus, inquit, gentium omnis in fide est, et in præceptis Domini vita est universorum ».

Sanctus Gregorius Nazianzenus oratione in sanctum lavacrum, prope extrema: « Operare, inquit, bonum super hoc doctrinarum fundamento, quoniam fides sine operibus mortua est, quemadmodum et opera sine fide ».

S. Ambrosius, vel quicumque est auctor in comment. ad cap. 4. ad Hebr. tractans illud: « Festinemus ingredi in illam requiem. Festinemus, inquit, quoniam non sufficit fides, sed debet addi et vita fidei condigna. Opus est quippe omni volenti cœlum possidere, fidem operibus bonis ornare ».

S. Joannes Chrysostomus homil. 30. in Joannem, tractans illud: « Qui credit in filium, habet vitam æternam, numquid ergo, inquit, satis est ad vitam æternam in filium credere? minime. Non enim omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum. Et peccatum in Spiritu sanctum vel solum est satis ut hominem in gehennam detrudat. Et quid de Patre loquor? nam si in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum recte credideris, non autem recte vixeris, nulla tibi ad salutem utilitas. Cum ergo dicit, ipsa est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum: nolimus hoc nobis ad salutem satis arbitrari. Opus namque nobis est et vitæ et morum puritate pollere. Et licet hoc in loco dicat: Qui credit in filium, habet vitam æternam: non tamen dicimus, satis esse solam fidem ad salutem. Quod quæ de vita sæpe in Evangeliiis dicuntur, ostendit ».

S. Hieronymus in comment. Isai. ad cap. 26. tractans illud: « Murus et antemurale ponetur in ea, murus, inquit, honorum operum, et antemurale fidei. Non enim sufficit

murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur ». Idem in cap. 4. Osee, imitans pene ipsam Lutheri vocem: « Per dulces, inquit, sermones decipiunt infelices. Cum enim viderint aliquot delinquentes, aiunt: Nihil aliud quærit Deus, nisi fidei veritatem, quam si custodieritis, non curat quid agatis ». Quid, quæso, interest inter ista verba, et illa Lutheri de captivitate Babylonica, cap. de Eucharistia: « Nos cum Deo numquam aliter agere possumus, quam fide, opera ille nihil curat? »

S. Cyrillus lib. 10. in Joannem, cap. 18. « Quod autem, inquit, fides ad salutem non sufficiat, Christi etiam discipulus ostendit, scribens: Tu credis, quia unus est Deus, etc. »

S. Augustinus in libro de fide et operibus cap. 14. « Jam, inquit, illud videamus, quod exequendum est a cordibus religiosis, ne mala securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putaverint ». Idem de gratia et libero arbitrio, cap. 7. « Homines, inquit, non intelligentes, quod ait Apostolus, arbitramur, hominem justificari per fidem sine operibus, putaverunt eum dicere sufficere homini fidem, etiamsi male vivat, et bona opera non habeat, quod absit ut sentiret vas electionis ». Et in præfat. Psalm. 31. explicans præceptum quo ruunt, qui sola fide nituntur: « Si, inquit, se infirmitati propriæ omni ex parte donaverit, et in hanc cogitationem se inclinaverit, ut dicat, quia misericordia Dei omnibus peccatoribus, in quibuslibet peccatis perseverantibus, tantum credentibus, quia Deus liberat, Deus ignoscit, ita parata est in finem, ut nemo pereat fidelium iniquorum, id est, nemo pereat eorum, qui sibi dicunt, quidquid vis faciam, quibuslibet facinoribus et flagitiis inquiner, quantumlibet peccem, liberat me Deus misericordia sua, quia credidi in eum. Qui ergo dicit, neminem perire talium, cogitatione mala inclinatur in impunitatem peccatorum: et Deus ille justus, cui cantatur misericordia et judicium, non sola misericordia, sed et judicium, invenit hominem male de se præsumentem, et ad interitum suum misericordia Dei abutentem, et necesse est ut damnetur ».

Ubi S. Augustinus videtur Lutheranorum hominem aperte describere, qui infirmitatem suam respiciens et existimans impossi-

(1) Luc. V, 5.

bile esse, ut legem Dei servare possit, totum se transfert ad præsumptionem misericordiae Dei, et hoc ipso quod credit se a Deo liberandum, et peccata sua propter fidem non imputanda, existimat sibi jam omnia esse salva. Cæterum ejusmodi hominem, Augustinus dicit, ad interitum suum abuti misericordia Dei, et necessario esse damnandum.

Sanctus Gregorius homil. 38. in Evangelia, explicans illud: « Amice, quomodo huc intrasti, amicum, inquit, vocat et reprobatur, ac si apertius dicat, amice, et non amice, amice per fidem, non amice per operationem ».

S. Prosper in Psalm. III. explicans illud: « Potens in terra erit semen ejus, semen futuræ messis, inquit, esse opera misericordiae, Apostolus testis est dicens: Bonum autem facientes, non deficiamus; tempore enim proprio metemus. Quid autem potentius hoc semine, cujus impendio comparatur regnum cœlorum et vita æterna? » Idem lib. I. de vita contemplativa, cap. 19. « Verbum fidei prædicandum est, ut audiens credat, credens intelligat, intelligens bonum opus perseveranter exerceat, quoniam eum, qui potest uti liberæ voluntatis arbitrio, nec opera sine fide, nec fides sola sine operibus justificat ».

S. Fulgentius in lib. 2. de remiss. pec. cap. 1. « Vita, inquit, bona non veraciter dicitur, quæ perversæ credulitatis vitio depravatur: neque sufficit ad salutem fides recte credentis, si conversatio moribus atque operibus turpatur obscœnis ».

Primasius in comment. cap. v. ad Ephes. notat illud: *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, etc.* (1), proprie dictum esse adversus eos, qui solam fidem sufficere credunt ad salutem.

### CAPUT IX.

*Probatur operum necessitas ad salutem ex ratione.*

Addemus postremo rationem illi similem, quam texuimus in I. lib. ut probaremus, fidem solam non justificare.

Sic igitur ratiocinari possumus, si fides sola salvaret, et opera non essent necessaria



nisi ratione præsentiæ, ut fructus et signa fidei, sequeretur, fidem salvare posse, etiam si careret omni bono opere, et conjuncta esset omnibus vitiis et peccatis: hoc autem consequens est manifeste falsum, et Scripturis, ac rationi repugnat; igitur fides sola non salvat, et necessaria sunt opera bona, non solum ratione præsentiæ, sed etiam ratione alicujus efficientiæ.

Propositio argumenti, quæ conditionata est, probatur hoc modo, opera non requiruntur in actu salvandi nisi per accidens, nullam enim ipsa vim salvandi habent, neque addunt fidei, neque tollunt a fide vim, quam habet salvandi, ut adversarii contendunt, igitur bonis omnibus operibus sublatis, adhuc fides salvaret. Quemadmodum enim quia ignis solo calore calefacit, si tollerentur ab igne omnes aliæ qualitates, quæ per accidens sunt cum calore conjunctæ, adhuc sine dubio calefaceret: et quoniam pater sola relatione paternitatis refertur ad filium, si ab eo, qui pater est, omnia alia attributa removerentur, ut scientia, nobilitas, potestas, sanitas, pulchritudo, et contra adderetur ignorantia, obscuritas, debilitas, ægritudo, deformitas; et ex prioribus attributis sola paternitas remaneret, adhuc pater ille referretur ad filium. Ita prorsus quia Christianus per solam fidem salutem apprehendit, atque ad eam refertur per adversarios, certe sequitur, ut manente fide salvari possit, etiamsi nulla habeat opera bona et multa habeat opera mala.

Neque respondere debent, nostram hypotheseim esse impossibilem; tum quia probavimus in 1. lib. vere posse fidem ab operibus separari, non solum ratione, sed etiam re: tum quia satis nobis hoc loco est ad hypotheticam propositionem statuendam, fidem posse intelligi sine bonis operibus, atque ab eis si non re, saltem ratione separari. Posse autem fidem intelligi sine operibus, et ab eis saltem ratione separari, adversarii negare non possunt, quippe qui dicunt, fidem et opera ita se habere ut causam et effectum, ut arborem et fructus, ut ignem et calorem. Quidni enim intelligi possit causa sine effectu, arbor sine fructu, prius sine posteriore? Vera igitur est argumenti propositio ita conditionata: si fides sola salvaret, id præstaret, etiamsi bonis omnibus operibus esset vacua, et cum omni genere vitiorum conjuncta.

(1) Rom. II, 9; 1 Cor. VI, 9; Gal. V, 19; Eph. V, 5.

Assumptio ejusdem argumenti, quæ docet, fieri nullo modo posse, ut fides bonis operibus destituta, et malis operibus comitata, hominem salvet, ab adversariis non negatur, et si negaretur, in promptu esset probatio, cum scriptum sit: *Tribulatio et angustia in omnem animam operantis malum, Judæi primum et Græci: gloria autem, et honor, et pax omni operanti bonum, Judæo primum et Græco*, Rom. 2. Item: *An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*, 1 ad Corinth. 6. Item: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, etc., quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*, Galat. v. Denique ut aliam multa præteream: *Hoc scitote intelligentes, quod omnis fornicator aut immundus, aut avarus, quod est Idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei*, Ephes. v (1).

Sequitur igitur conclusio, necessaria esse ad salutem opera bona, non solum ratione præsentiæ, sed etiam alicujus efficientiæ, et non minus opera, quam fidem, ad salutem suo modo referri. Atque hæc de necessitate operum hoc loco sufficiunt. Nam argumenta contraria nulla sunt, præter ea, quæ solvimus in primo libro, cum disputarem de fide non sola justificante, et quæ solvemus paulo post in quæstione de justitiæ veritate in operibus bonis.

#### CAPUT X.

*Proponitur quæstio de veritate justitiæ operum, et sententiæ referuntur Hæreticorum et Catholicorum.*

Sequitur altera quæstio de justitia actuali, quæ est de veritate justitiæ actualis, sive operum. Est autem hic controversiæ status: « Utrum homines justificati, et gratia Domini adjuvante, possint ita legem divinam implere, ut opera ipsorum non modo non sint appellanda peccata, sed etiam vere ac proprie justa dici mereantur ».

Et quidem Hæretici hujus temporis par-

tem negantem defendunt. Docent enim, legem divinam esse plane impossibilem homini, etiam justo, et inde colligunt, nullam esse in nobis veram actualem justitiam, sed omnia opera justorum esse peccata mortalia ex natura sua. Ita Lutherus docet in lib. de libertate Christiana: « Æque, inquit, nobis impossibilia sunt omnia præcepta, atque illud unum: non concupisces ». Idem in assert. artic. 2. 31. 32 et 36, aperte scribit, omnia opera hominis justii esse peccata mortalia.

Idem habet Joannes Calvinus lib. 3. Institut. cap. 14. §. 9. « Nullum, inquit, a sanctis exire potest opus, quod non mereatur justam opprobrii mercedem ». Idem etiam in Antidoto Concilii sess. 6. cap. 11. sic ait: « Non sunt tantopere exagitandi, qui dixerunt quælibet bona opera, si exacto rigore censeantur, æterna potius damnatione, quam vitæ præmio digna esse ». Ibidem disputat contra id quod habet Concilium, legem Dei non esse impossibilem. Et in lib. 2. Institut. cap. 7. §. 5. ex instituto probat, ne sanctis quidem possibilem esse legis impletionem, præsertim quod attinet ad illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Et illud: *Non concupisces*.

Idem habet Philippus in locis anni 1521. tit. de peccato: « Consequitur itaque, inquit, omnia hominum quantumvis laudabilia opera, plane vitiosa esse, et morte digna peccata ». Idem habet in Confessione Augustana, art. 6. et in Apologia tit. de impletionem legis, et in locis, tit. de libero arbitrio.

Kemnitius in Examine Concilii, more suo fraudulentè agens, videtur admittere, legem Dei per gratiam posse servari, modo non addatur, perfecte. Nam reprehendens, cap. 11. sess. 6. accusat Patres Concilii, quod non explicaverint, an lex Dei posset impleri perfecte, an inchoate: « Nam posse per gratiam legem impleri, non est, inquit, ipse, controversia ». Et ibidem: « Persuasio, inquit, quæ renatorum operibus bonis in hac vita tribuit perfectionem, facit Christum post primam reconciliationem otiosum ». Ubi si existimaret Kemnitius, non posse legem impleri ita perfecte, ut justii in tota vita non admiscerent operibus bonis ulla peccata venialia, nobiscum sentiret, et cum ipso Concilio, ut patet ex illo ipso cap. 11. sess.

(1) Matth. XI, 30; Joan. V, 3.

6. sed non hoc sensu negat ille perfectionem operibus justorum, sed quia cum cæteris sectariis censeat, non posse ita legem impleri, ut opus simpliciter justum appellari queat. Imperfectam enim dicit esse nostram observantiam legis, quia judicat eam contaminatam et immundam. Unde approbat dictum Lutheri, quod omnia opera justorum sint vere peccata.

Porro Catholici omnes summa consensione contrarium docent. Fatentur enim primo, legem Dei justis hominibus absolute esse possibilem, non quidem per solas vires liberi arbitrii, ut Hæretici calumniantur nos dicere, sed per auxilium gratiæ Dei, et spiritum fidei et charitatis in ipsa justificatione nobis infusum.

Secundo, opera justorum simpliciter, et absolute justa, et suo etiam modo esse perfecta, quamvis non ea perfectione, quin crescere possint, et quin (ut paulo ante dixi) non admisceantur interdum operibus bonis aliqua opera mala, non quidem mortifera, sed venialia, quæ non impediunt, quo minus justii maneant, qui justii erant. De qua re disseruimus in 1. lib. de statu peccati.

Tertio, operibus justis hominem vere justificari, non prima, sed secunda justificatione, quæ non facit justos ex impiis, sed justiores ex justis. Hæc tria habentur in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 10 et 11, et nos eadem tria in sequentibus capitibus, Domino adjuvante, probabimus.

#### CAPUT XI.

*Legem Dei esse possibilem probatur ex divinis litteris.*

Legem igitur Dei esse possibilem, probamus primo iis testimoniis, quibus utitur Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 11. quæ non solum possiblem, sed etiam faciliam testantur esse mandata, Matthæi XI. *Jugum meum suave est, et onus meum leve*. Et in I Joan. v: *Et mandata ejus gravia non sunt* (1).

Respondent, Calvinus in antidoto, et Kemnitius in Examine, legem Dei vocari jugum suave et onus leve, et mandata non gravia, quoniam renatis non imputatur prævaricatio. Christus enim nos liberavit de maledicto legis, ut dicitur ad Galat. III. et nihil damna-